

Sluttrapport forprosjektet

Skimming og UNESCOs 2003 konvensjon

Innholdsfortegnelse

Innledning	5
<i>I begynnelsen var skiene</i>	5
<i>Immateriell kulturarv</i>	6
<i>Forprosjektet</i>	6
Historikk.....	7
Framgangsmåte.....	7
Rapporten	8
DEL 1 2003-konvensjonen	8
<i>Overordnet</i>	8
<i>Konvensjonsteksten</i>	9
Hva er formålet?.....	9
Hva er immateriell kulturarv?.....	9
Domener innen immateriell kulturarv	10
Hva menes med begrepet <i>vern</i> ?.....	10
<i>Tolkninger</i>	10
Hva forventes av statsparten?.....	10
Det internasjonale «listeverktøyet»	11
Noen vannskiller mellom 1972 og 2003-konvensjonen	11
«UNESCO-språket»	12
Hvor er nåløyene?	14
Stalltips	14
<i>Å nominere</i>	14
Hvor lang tid tar nominasjonen?	14
Fallgruver	16
De to aktuelle listene	16
Forskjeller i søknadsformularene	16
Sammenliknbare nominasjoner.....	17
Del 2 – nå situasjon	19
<i>Overordnet</i>	19
<i>Hvorfor nominere elementet?</i>	19
<i>Hva er elementet?</i>	20
Perspektiv 1: Skimakertradisjonen	20
Perspektiv 2: Treskimaking som allemannskunnskap.....	20
Perspektiv 3: Naturfilosofi.....	21
Perspektiv 4: Bruk og ferdigheter	21
<i>Hva er trusselbildet?</i>	22
<i>Hvem er aktørene?</i>	22
<i>Hva er tidligere, nåværende og planlagt tiltak for vern?</i>	23

Del 3 – Veien videre	25
<i>Overordnet.....</i>	25
<i>Nasjonal eller flernasjonal nominasjon?.....</i>	26
Norge	27
Sameland.....	27
Sverige	28
IKA status Finland	29
Oppsummering.....	29
<i>Hva er elementet?.....</i>	30
Oppsummering.....	30
<i>RL- eller USL nominasjon?.....</i>	30
Oppsummering.....	31
<i>Hvordan gå videre?</i>	31
Seminar	31
Kapasitetsbygging.....	31
Nettverkssamarbeid	31
Finansiering.....	32
Del 4 - Ressurser.....	32
Et lite utplukk av film	32
Prosjekter	32
Blogg	33
Sosiale medier	33
Litteraturliste.....	33
Vedlegg	34

VINTERSANG

Min barndoms verden var dekket av snø
Og over snøen hvilte en stor, kald stillhet
Svarte fugler hang lydløst der oppe i stillheten
Og på snøen nedenfor gikk folk omkring på ski
Både hit og dit og tilbake
Og hvis noen hadde gått dit før,
Til Ammerud gård for å hente melk eller hvor de skulle,

Da hadde man et spor å følge
Men hvis ingen hadde vært der den dagen
La man i vei og laget et nytt spor, et skispor
For den gangen hadde man ski
Som kunne bære en voksen mann med vinterfrakk oppå snøen
Og mannen var det første mennesket på den hvite flate.
Sånn var det i min barndoms verden
Da verden var ung og snøen var kald og dalte ned fra himmelen
Nå lager man snø av plastikk og sukker og skyter den ut med kanon
Og intet menneske er noen gang det første mennesket i skogen
For først må det gå en maskin der, som lager en vei mellom trærne
Og oppå der kan skiløperen danse omkring som en bredbent kalkun
Og ingen vet hva han egentlig skal med ski.
Hvorfor sykler han ikke gjennom
Skogen, når det allikevel er en vei der?
I min barndoms verden gikk alle sein
Men noen gikk enda seinere
Og når han som gikk seinest ble tatt
Igjen av en som ikke gikk fullt så seint,
Da gikk han som gikk seinest ut av sitt spor og slapp han andre forbi
Og begge løftet på hattene og sa: "Du er ute og flyger du au!"
Og han som ikke gikk seinest, den andre sa:
"Jeg har itte stunder å tala åt deg
For jeg er med i dette Holmenkollrennet!
Hils hjem til kjerringa!" sa han, og gikk videre

For han kjente kona til han som gikk seines
Sammen med kona eller de var i slekt
Eller det blir en øvelse hvor de skal hoppe på sk
Eller et VM i å gå på ski uten ski,
Akkurat som alkoholfritt øl,
Hvis du skjønner hva jeg mener
Eller skitennis eller ...
I min barndoms verden hadde man ski
Med en slags bøy oppover, ytterst, foran
Og skiene var sånn at de kunne bære en mann oppå snøen
Og stillheten hvasket tilbake:
"Gratulerer! Vær god mot guttungen!«

Odd Børrezen vintersang, VM på ski Trondheim 1997

Innledning

I begynnelsen var skiene ...

Store ord, men fristende å bruke når treskitradisjoner og skikultur er temaet.

Ski har fra de tidligste tider vært et effektivt arbeidsredskap og transport middel. Enkelte hulemaleri i Altai-/Xinjiangprovinsen i Nord-Kina kan tolkes som dokumentasjon på bruk av ski. I Norge er det først og fremst samene som kan takkes for å ha drevet fram skikulturen. Fra de tidligste tider har også de, slik andre folkeslag i subarktiske soner, vært avhengig av kunne ferdes i mange slags terreng.

Helleristning på Rødøya, Alstadhaug: Et par ski eller båt?

Fra midten av 1800-tallet endret bruken av ski seg. I Norge og på Vestkysten av USA ble skiene også brukt til konkurranser og lek der en kunne måle tid og stil. Skimakerhåndverket sto foran en ny æra med nye produksjonsmåter og skiformer. Grunnlaget ble lagt for den moderne skisporten. Med bedre utstyr kunne en utforske polare strøk, og dra på ekspedisjon med ski og sleder til ukjente områder. På begynnelsen av 1900-talet startet tradisjonen med verdensmesterskap og olympiske leker innen skisport.

På den andre siden av kjølen, satte svensken Sven J. Cederberg i 1934 ord på uroen sin over skisportens utvikling:

”skidan har nämligen i en för gamla skogslöpare oroväckande grad krympt samman, synnerligast på längden, och den skidlöpningsteknik, som är en nödvändig förutsättning för en god och obehindrad framfart på ett löst, djupt och ospårat snölager, skjutes av idrotten nästan helt åt sidan”.

Sven J. Cederberg, 1934¹

¹ Sitat hentet fra en [nettside](#) til skimakeren Bo Østergren

Er dette de samiske skiene som Sergei Sergel tok med seg fra Porsanger til St. Petersburg i 1907? Hartvik Birkely, samisk skihistoriker, spør. Sergel var russisk folkelivsgransker. Birkely kjente godt til Sergels interesse for ski. På besøk i museet for De Nordlige folkeslagene i St. Petersburg tok han bilde av skiparet. -Skimbelagte ski var mest vanlig i kystsamiske områder. Der var oftere mildvær og det var vanligvis også brattere terreng ved kysten i forhold til innlandet, opplyser Birkely.

Immateriell kulturarv

UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven ble vedtatt i 2003, heretter omtalt som 2003-konvensjonen.

Den norske UNESCO kommisjonen presenterer immateriell kulturarv slik:

Språk, utøvende kunst, sosiale skikker, tradisjonelle håndverksferdigheter, ritualer, kunnskap og ferdigheter knyttet til naturen er eksempler på immateriell kulturarv. For mange folkegrupper er den immaterielle arven en kilde til identitet med forankring i historien. Filosofi, verdier og tenkemåter overføres gjennom muntlige tradisjoner, gjennom språk og andre former for ikke-materiell kommunikasjon, og utgjør samfunnslivets fundament.

Arvens immaterielle karakter gjør den særlig sårbar. Sang og dans, tradisjoner, språk og kunnskap er i ferd med å forsvinne på grunn av globalisering, konflikter og vår hurtig skiftende livsstil, særlig i Asia, Oseania, Afrika og Øst-Europa.

Konvensjonen mål er å verne om denne kulturarven, blant annet gjennom å synliggjøre, sikre respekt, øke bevisstheten om og legge til rette for samarbeid om denne delen av kulturarven.

Forprosjektet

I forprosjektet «Skimaking og UNESCOs 2003 konvensjon»² er målet å utrede en strategi for å nominere treskimaking og bruk som immateriell kulturarv under UNESCOs 2003-konvensjon.

² Tittel er endret fra «Skimaking – Unesco immaterielle verdsarvliste» til «Skimaking og UNESCOs 2003 konvensjon» for å presisere fokus og formulere seg i tråd med UNESCO-konvensjonen.

Prosjektet er initiert av et lite skimakermiljø i Norge og, i samarbeid med representanter for Altai området i Kina. Prosjektet ble utvidet til en arbeidsgruppe av museumsfaglige personer, historikere og andre fagfolk innen dokumentasjon og formidling av håndverkskunnskap og skihistorie.

Den siste delen av forprosjektet, med ny prosjektleder, er utført i perioden 1.januar til 15. august 2020. Målet har vært å kvalitetssikre arbeidet til arbeidsgruppen, samt definere, involvere, avgrense og legge rammer for en søknad om å nominere tradisjonell skimaking og -bruk som immateriell kulturarv under UNESCOs 2003 konvensjon.

Oppdragsgiver er foreningen *Ski og skimakarforeining*³.

Historikk

Høsten 2017

Stiftelsesmøte i Ski og skimakarforeining på årsmøte 22.2. 20.) Formålet lyder «*Foreininga skal ta vare på norske skimakartradisjonar og formidle denne rike og viktige kulturhistoria.* Det er signert en avtale mellom Altay government of Xinjiang, China, Kviteseid kommune v/Tarjei Gjelstad og Telemarkskomiteen i Fis v/ Andrew Clark

år 2018

Foreningen har fått tilsagn om støtte av forprosjektet fra *Telemark (nå Vestfold og Telemark) og Oppland (nå Innlandet) fylkeskommune*. Start/slutt: April 2018/ Januar 2019

Høst 2018

Møte med Kulturrådet, kulturvernseksjonen

Årsmøte

Levert artikkel om treskimaking til Kulturrådets fortegnelse [Immateriell kulturarv](#).

Møte med sentrale aktører fra fylke, kommune og sentrale institusjoner om framgangsmåte, bruk av omsøkte midler, Universitet i Sørøst-Norge

Vår 2019

Prosjekt møte heltreski/UNESCO, Universitet i Sørøst-Norge, 15.05.19,

Konkretisering av prosjektplan

Kinesiske myndigheter kontaktet for å avklare Kinesiske myndigheters vilje og gjennomføringsevne

Prosjektets nærmeste samarbeidspartner på kinesisk side, Aiken Jasan er død og samarbeidet skrinlagt.

Høst 2019

Notat fra historiker Kjell Bitustøyl om kontakt med samiske miljø.

Ny prosjektleder engasjert pga stillstand i prosjektet.

Framgangsmåte

Prosjektleders bakgrunn

³ Tidligere Norsk ski og skimakarforeining, navn endret februar 2020

Prosjektleder har bakgrunn som rådgiver ved Norsk håndverksinstitutt (2011-2020) med spesielt ansvar for arbeid med implementering av konvensjonen. Erfaringen omfatter: samarbeid med Kulturrådet om implementering; UNESCOs nordiske instruktørkurs; rådgiver for organisasjoner, for nominasjonen av Oselvarbåten – bygging og bruk, for UNESCOs internasjonale lister og for Evaluation body under 2003-konvensjonen. Fra 2016 prosjektleder og redaktør for nettsiden Nordic Safeguarding Practices.

En programerklæring

Begrepet *kulturarv* har flere likhetstrekk med begrepet *kulturminner*. Ifølge lov om kulturminner, er det ingen krav til alder på hva som kan være kulturminner. Mennesket produserer kulturminner etterhvert som tiden går, men ikke alt verdsettes som det. Slik også med immateriell kulturarv⁴. Den finnes ikke som en objektiv størrelse. Den er avhengig av å bli synliggjort for å dermed å kunne bli verdsatt av samfunnet og samtidig den hører hjemme i. UNESCOs 2003-konvensjon er et virkemiddel for å bli bevisst hva immateriell kulturarv kan være og hvordan dynamikken i den kan påvirkes.

Informasjonsinnhenting

Et spørreskjema er utarbeidet og sendt til et utvalg informanter. Skjemaet har et fast sett av spørsmål. Personene kan plasseres i kategoriene: treskientusiaster, treskilmiljø og fagmiljø i henholdsvis Norge, Sverige og Finland. Informantene kan deles i ytterligere tre grupper: 1) de som har svart på spørreskjemaet via email. (Svarene presenteres anonymisert en bloc i eget vedlegg.) 2) de som har vært vanskelig nå via mail eller vært nyttige å følge opp for å få utdypende svar. De har status som informanter. Referat fra samtale er samlet en bloc og finnes i arkiv hos skimakerforeningen. 3) de som har falt utenfor spørreskjemaets rammer. De har status som informanter. Referat fra samtale er samlet en bloc og finnes i arkiv hos skimakerforeningen.

Rapporten

Rapporten er delt i hovedkapitler:

1. Del 1 – 2003-konvensjonen (om konvensjonen, om listene spesielt, prosedyrer ved nominasjon og tolkninger)
2. Del 2 – nå-situasjonen (teksten er organisert i undertitler som speiler de sentrale temaene i UNESCOs søknadsskjema)
3. Del 3 Veien videre – (kapittelet drøfter veivalg og mynter ut spørsmål som oppdragsgiver må ta stilling til)
4. Del 4 Ressurser – (oversikt over skriftlige, muntlige og digitale kilder)

DEL 1 2003-konvensjonen

Overordnet

En konvensjon er en juridisk bindende avtale og i utgangspunktet et sterkt virkemiddel. Dersom nasjonalt lovverk er i strid med konvensjonen, overstyrer konvensjonen. Mye kan derfor stå på spill for partene under utarbeidelse av en konvensjonstekst. Ulike stater har ulike agendaer og vil ikke bli overstyrt. For å bli enige, kan det i praksis dreie seg om

⁴ Dog med den forskjell at immateriell kulturarv skal ha eksistert over en minimums periode og fortsatt være «i live eller i bruk»

kjøpslåing av prinsipper - og om formuleringskunst i den endelige teksten. Dette gjelder også 2003-konvensjonen (Velure 2013). Stater som ratifiserer 2003-konvensjonen er gitt et stort handlingsrom. Skal-setninger er gjort om til bør-setninger. I praksis betyr det at teksten er åpen for tolkninger og prioriteringer av nasjonale myndigheter.

Ett unntak er fortegnelser (inventories). Kravet er absolutt. Ved ratifisering forplikter landet seg til å opprette en eller flere fortegnelser over immaterielle kulturelementer i landets territorium. Dette kravet især, gjør at konvensjonen kan kalles demokratisk. Så sant medlemslandet opptrer i pakt med konvensjonens ånd, skal «folk flest» kunne melde inn sin immaterielle kulturarv og bli sett og hørt.

Situasjonen er en annen, når det gjelder den internasjonale siden av konvensjonen. Der har statsparten det avgjørende ordet, rimelig nok. Ett eksempel er nominasjoner til UNESCOs internasjonale lister. For medlemslandet blir gjennomføring av konvensjonen en avveining mellom internasjonale og nasjonale interesser.

Konvensjonsteksten

Hva er formålet?

I konvensjonsteksten⁵ står følgende formål (artikkel 1):

- å verne om (to safeguard) den immaterielle kulturarven
- å sikre respekt for den immaterielle kulturarven til berørte samfunn (communities), grupper og enkeltpersoner.
- å øke bevisstheten lokalt, nasjonalt og internasjonalt om betydningen av immateriell kulturarv og sørge for gjensidig anerkjennelse.
- å sørge for internasjonalt samarbeid og bistand

Hva er immateriell kulturarv?

Immateriell kulturarv⁶ ...

... er praksiser, uttrykk, kunnskap og ferdigheter som fellesskap, grupper og, i noen situasjoner, individer anerkjenner som del av sin immaterielle kulturarv
... er videreført fra generasjon til generasjon⁷

⁵ Konvensjonen, slik den ble vedtatt i 2003 finnes i et begrenset antall godkjente oversettelser. Norske oversettelser mangler formell UNESCO godkjenning. Bruk alltid den engelske versjonen eller en annen av de godkjente oversettelsene som kontroll.

⁶ Ordlyden i den engelske utgaven av konvensjonen:

- Intangible cultural heritage is the practices, expressions, knowledge and skills that communities, groups and sometimes individuals recognize as part of their cultural heritage
- transmitted from generation to generation
- constantly recreated by communities and groups in response to their environment, their interaction with nature and their history provides them with a sense of identity and continuity, thus promoting respect for cultural diversity and human creativity

For the purposes of this Convention, consideration will be given solely to such intangible cultural heritage as is compatible with existing international human rights instruments, as well as with the requirements of mutual respect among communities, groups and individuals, and of sustainable development.

⁷ Uttrykket «generasjon til generasjon» har vært omdiskutert, blant annet i forbindelse med immateriell kulturarv i multi-etniske samfunn. I praksis er det tolket som at et kulturelement har eksistert og er overført over en viss tidsperiode.

- ... lar seg stadig endre av fellesskap og grupper i tråd med tiden en lever i
- ... gir en følelse av identitet og mening for fellesskap, grupper og, i noen situasjoner, individer
- ... bidrar til respekt for kulturelt mangfold og kreativitet.

Domener innen immateriell kulturarv

Konvensjonen samler den immaterielle kulturarven under 5 domener – eller områder. Dette er domener en må innordne seg på internasjonalt nivå, eksempelvis ved nominasjonssøknader. På nasjonalt nivå er det opp til medlemslandene å velge domener som er hensiktsmessige for dem.

De internasjonale domene er:

1. Muntlige tradisjoner og uttrykk, herunder språk som uttrykksmiddel for immateriell kulturarv
2. Utøvende kunst
3. Sosiale skikker, ritualer og «høytidsfester»⁸
4. Kunnskap og praksis som gjelder naturen og universet
5. Tradisjonelt håndverk

Hva menes med begrepet *vern*?

Levende kulturarv handler om sammensatte og finmaskete prosesser i et samfunn. Det finnes ikke én løsning for å verne om den. Konvensjonen utmerker seg med en systematisk og metodisk tilnærming og beskriver et knippe av metoder. Alt avhengig av situasjonen, anbefales tiltakene under i en verneprosess, brukt hver for seg eller sammen:

- Identifisere ...
- Dokumentere ...
- Utforske ...
- Preserve ...
- Beskytte ...
- Promotere ...
- Styrke ...
- Videreføre kunnskap og ferdigheter i utøvelsen av ...
- Revitalisere ulike aspekter av ... *...kulturelementet*

Tolkninger

Hva forventes av statsparten?

Kulturdepartementet følger opp konvensjonen nasjonalt og internasjonalt, men med en tydelig politikk om å vise måtehold i nominasjon av kulturelementer på de internasjonale listene. Standpunktet er at internasjonal listeføring ikke er et mål i seg selv. Hva som skjer av praktisk kulturvern på hjemmebane er viktigere.

⁸ «høytidsfester» er en upresis oversettelse av konvensjonsteksten - festive events. Oversettelsen er brukt i offentlige dokument ved ratifisering av konvensjonen. Mer korrekt oversettelse er «høytidsritualer»

Myndighetene har slik inntatt en tydelig posisjon innen feltet immateriell kulturarv. De prioriterer «hvite områder»⁹ og å styrke NGO'ers handlekraft.

Utover det følges konvensjonsteksten opp, blant annet gjennom

- en overordnet politikk for feltet som legger til rette for å fremme og etablere institusjoner, opplæringsprogrammer, ikke-formaliserte former for kunnskapsformidling m.m.
- å sikre en størst mulig medvirkning fra lokalsamfunn, grupper og enkeltpersoner og trekke dem aktivt med i forvaltningen av denne arven.

Det internasjonale «listeverktøyet»

For eller imot listeføring var et sentralt stridstema under utarbeidelsen av konvensjonen. Den ene gruppen ivret for synliggjøring av kulturelementer generelt¹⁰, den andre parten for synliggjøring av gode vernepraksiser.

Endelig tekst ble et kompromiss. «Listeverktøyet» er derfor delt opp to, i henholdsvis lister og register:

- Representativ liste over menneskehetens immaterielle kulturarv. (Heretter skrevet som RL-liste)
- Liste over immateriell kulturarv med umiddelbart behov for vernetiltak. (Heretter skrevet som USL-liste)
- The register of Good Safeguarding Practices: Programmer, prosjekter m.m. som medlemslandene mener best ivaretar denne konvensjonens prinsipper og målsetninger. (Heretter skrevet som GSP-register)

Noen vannskiller mellom 1972 og 2003-konvensjonen

1972-konvensjonen (også omtalt som Verdensarvkonvensjonen) og 2003-konvensjonen (også omtalt som Kulturarvkonvensjonen) har mye til felles. De er fokusert på kulturarv, men på ulike aspekter av den. Til sammen utfyller de hverandre og presenterer et helhetlig syn på kulturarv.

Tiden som er gått mellom dem (1972 til 2003) forteller også om endrete holdninger til vern av kulturarv. Kritikken som er vært reist mot 1972-konvensjonen er at den er tilpasset europeisk kultur. Eksempelvis er monumenter fra land som Spania, Italia og Frankrike overrepresentert. Ubalanse mellom politikk og tiltak for den fysiske delen av kulturarven og innsatsen for den immaterielle kulturarven er en annen innvending. 2003-konvensjonen kan forstås som et svar på kritikken. Den formidler et kulturrelativistisk syn. Kulturuttrykk kan ikke rangeres over og under hverandre. De må sidestilles og vurderes utfra konteksten de står i. Og, konvensjonen har en demokratisk innretning, der folk flest gis en stemme for å uttrykke hva som er umistelig kulturarv for dem; under 1972-konvensjonen er det eksperter som avgjør hva som er umistelig kulturarv (Bjørkholm 2011 og Velure 2013).

Forskjellen er viktig å være klar over. Den kan grovt settes opp i følgende tabell

⁹ urfolk, nasjonale og nyere minoriteter

¹⁰ Gruppen ble kritisert for å ville føre symbolpolitikk og ikke ta hensyn til kritikken som har vært reist mot 1972-konvensjonen

Variablene	1972-konvensjonen (verdensarvkonvensjonen)	2003-konvensjonen (kulturarvkonvensjonen)
Sjeldenhet	Unike kulturuttrykk	Alminnelige, hverdagslige kulturuttrykk
Vernemetode	Vern gjennom konservering av overlevert tilstand, ikke-bruk	Vern gjennom bruk, utøving og videreføring
Ekthet	Autentisitet er viktig	Naturlig variasjon og utvikling over tid er viktig
Politisk metode	Faglig ekspertise er gitt definisjonsmakt	Folk flest er gitt definisjonsmakt
Verdiskala	Hierarkisk verdiskala	Nøytral verdiskala

«UNESCO-språket»

Mange sukker over språket i UNESCOs dokumenter. Med god grunn. Nedenfor følger en kort gjennomgang av noen sentrale forkortelser og begreper som vil være nyttige når en går dypere inn i UNESCOs dokumenter, med sikte på en nominasjon eller av andre grunner.

2003-konvensjonen

Konvensjonen «eies» og administreres av statspartene som har ratifisert konvensjonen. Den er ikke «eid» av UNESCO. De forvalter den på vegne av statspartene. UNESCO's *Living Heritage Entity* (Seksjon for Levende kulturarv) fungerer som sekretariat for medlemsstatene og administrasjonsorgan for konvensjonen.

Operational Directives

Operational Directives er «den praktiske håndboka» der konvensjonsteksten er tolket og formulert til praktiske handlingsregler. Teksten endres med årlige mellomrom. En bør alltid forholde seg til siste versjon, i dag 2018-utgivelsen.

GA

The General Assembly forkortet til *GA*, er 2003-konvensjonens øverste organ. Den består av alle medlemsland som har ratifisert konvensjonen (178 per mai 2018) Generalforsamlingen møtes hvert annet år.

COM

Den mellomstatlige komitee forkortet til *COM*, er styringsorgan for gjennomføring av konvensjonen. Komiteen møtes mot slutten av hvert kalenderår. Møtene nummeres fortløpende. 14. *COM* viser således til *Fourteenth session of the Intergovernmental Committee*, som var komiteens siste møte i Bogota i Colombia, desember 2019. I dette fora blir årets nominasjoner lagt fram, diskutert, avvist eller godtatt¹¹.

Kulturelement og *fil*

¹¹ The [Committee](#) meets annually to evaluate nominations proposed by [States Parties to the 2003 Convention](#) and decide whether or not to inscribe those cultural practices and expressions of intangible heritage on the Convention's Lists (Operational directives, 2018)

Kulturelement er en generell betegnelse på immateriell kulturarv som brukes i UNESCOs søknadsskjemaer og fortegnelser. En ferdig søknad omtales som *fil* (eng.: file) og inneholder skjema, film, bilder, samtykke erklæringer og andre vedlegg.

Evaluation body

Evaluation body er en medlemsvalgt gruppe av individuelle eksperter og NGO'er¹² med anerkjent kunnskap om feltet. De vurderer nominerte søknader/filer. De kan havne i, i prinsippet tre kategorier: *Anbefales innskrevet/anbefales utsatt/anbefales ikke*. I vurderingen vektlegger en om søknadens spørsmål er besvart, informasjonsverdien i vedlagte film og om teksten er i tråd med konvensjonens ideer samt UNESCOs grunnverdier generelt. Evaluation body består av 12 medlemmer. Medlemmene er valgt slik at alle geografiske områder¹³ under konvensjonen er representert.

ICH sekretariatet

Sekretariatet er den faste stab i UNESCOs Seksjon for levende kulturarv (*Living Heritage Entity*). De er sekretariat for *GA* og *COM*. De koordinerer søknadmottak og videre behandling av søknader. De spiller en sentral rolle i å tilrettelegge for *capacity building* prosesser.

CGI (CG&I)

Forkortelse for begrepet *Community, Groups and, in some cases, Individuals*. Tolkningen av ordene har vært diskutert. I mange sammenhenger opptrer *Community* alene, som samlebegrep for *Community* og *Groups*. I seinere tid er det reist kritikk mot en slik forenkling av konvensjonsteksten. Begrepene gir en viktig og nyansert beskrivelse av hvem konvensjonen angår (Jacobs 2020).

Utover det, er det allmenn enighet om at *Communities* eller *Groups* ikke trenger handle om etniske bånd, men om personer som er brakt sammen gjennom felles interesser, som en såkalt *community of Practice* (Blake 2019). I rapporten brukes forkortelsen CGI for å vise til hele begrepsstrukturen.

Capacity building

Capacity building kan oversettes til «hjelp til selvhjelp». I det videre brukes ordet direkte oversatt til norsk, kapasitetsbygging. Målet er å styrke CGI's eierskap til utfordringer de blir stilt overfor og å bygge felles handlekraft.

Representative list

Formålet med *Representative list* kan misforstås. Og det skjer ofte. Kulturelementer på listen skal være *representative for et humanistisk verdsett* som fremmer *mangfold og kreativitet, og ikke* for et land eller en etnisk gruppe. Den siste tolkningen kan invitere til en *uetisk oss-og-dem* holdning.

Kulturbærer eller utøver

¹² ... eller NGO'er, som er en vanlig brukt forkortelse for den engelske versjonen av begrepet, non-governmental organizations

¹³ Representantene er delt inn i 6 geografiske grupper, her vist med antall stater per mai 2018: I) Vest- Europa og Nord-amerika - 22 stater; II) Øst-Europa – 24 stater; III) Latin-amerika og karibiske øyer – 32 stater, IV) Asia og stater i Stillehavet – 40 stater; IV a Afrika – 42 stater; IV b Arabiske stater – 18 stater.

Uttrykket brukes om personer som spiller en aktiv rolle i å *utøve/skape/videreføre* levende kulturarv.

NGO

NGO (Non-Governmental Organization) er forkortelse for en *ikke-statlig* organisasjon. Noen NGO'er er akkreditert/godkjent av UNESCO som rådgivere for organisasjonen. I Norge gjelder det i skrivende stund: Norsk håndverksinstitutt, Stiftinga for folkemusikk og dans, Norges Husflidslag, Forbundet Kysten, Norsk institutt for bunad og folkedrakt, Norges bygdekvinnelag, Norsk Etnologisk Granskning.

Hvor er nåløyene?

Det trangeste nåløyet er Kulturdepartementet. Departementet har den siste fingeren på søknadene. Holder den faglig mål og i tråd med departementets kulturarv- politikk, er den klar for signering og videresending til UNESCOs hovedkvarter i Paris. Flere har erfart at søknaden sendes tilbake med beskjed om endringer før endelig signering.

Deretter vides nåløyet ut. Evaluation body evaluerer (s.13) søknaden og legger den fram for COM (s.12) på deres årlige internasjonale møte. De fatter det endelige vedtaket.

Komiteemøtet er åpent for alle medlemstater, for akkrediterte NGO'er og presse – for å nevne de mest sentrale deltakerne.

Stalltips

Hva er rådene til Evaluation body når nominasjonssøknader skal skrives? De nedskrives hvert år på bakgrunn av årets vurderinger¹⁴. Noen typiske grøfter å havne i er

- Upassende språkbruk. Unik, enestående og autentisk er eksempel på ord som skaper mislyd i en søknad, kfr punktet under.
- Hierarkisk tenkning. Det er i strid med konvensjonens grunnide å rangere kulturuttrykk over og under hverandre, kfr punktet over. De er sidestilte og må forstås kontekstuel.
- Nasjonalsjåvinisme. Kulturelementer flyter over landegrensener og hører sjelden til kun ett område eller ett land. Det er stor forskjell på de to uttrykkene *Norsk treskimaking* og *Treskimaking i Norge*. Det første uttrykket bygger opp under nasjonalsjåvinisme.

Å nominere

Hvor lang tid tar nominasjonen?

31 March 2021	Deadline by which nominations must be received by the Secretariat.
30 June 2021	Deadline by which the Secretariat will have processed the files, including registration and acknowledgement of receipt. If a nomination is found to be incomplete, the State Party is invited to complete the file.
30 September 2021	Deadline by which the missing information required to complete the file, if any, shall be submitted by the State Party to the Secretariat. Files that remain incomplete are returned to the States Parties, which may complete them for a subsequent cycle.

¹⁴ Item 10, Report of the Evaluation Body on its work, i de årlige [møtereferatene](#) på UNESCOs hjemmeside

December 2021 – May 2022	Evaluation of the files by the Evaluation Body.
April – June 2022	Meeting for final evaluation by the Evaluation Body.
Four weeks prior to the session of the Committee	The Secretariat transmits the evaluation reports to the members of the Committee. The evaluation reports will also be available online for consultation by States Parties.
November/ December 2022	The Committee examines the nominations and makes its decisions.

Opplysninger hentet på nett 20.mai 2020 og korrigeret for årstall

I tillegg må en ta høyde for varigheten av egen prosess (først og fremst involvering av aktører, erklæringer om samtykker, faglig innhold i søknaden og visuell dokumentasjon) samt køordningen i UNESCOs sekretariat og en mulig køordning i Kulturrådet.

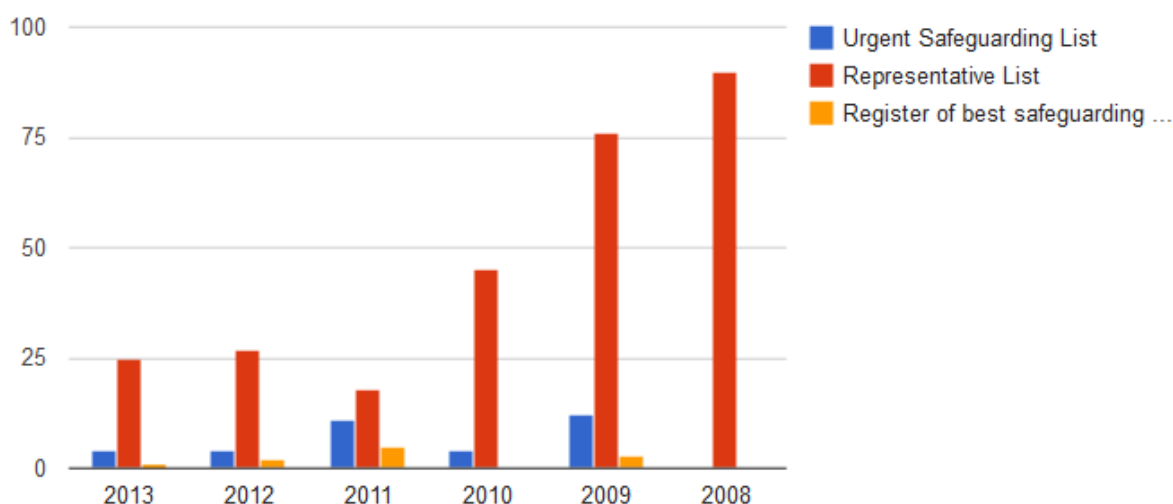
Køordningen

På grunn av den store pågangen av nominasjoner, er det innført en køordning i sekretariatet for å sikre en mest mulig rettferdig behandling av *alle* innsendte nominasjoner og søkerland.

COMs – og sekretariatets - politikk er å anstrenge seg lengst mulig for, i det minste, å behandle én nominasjon fra hvert av årets søkerland. Fortrinnsrett vil for øvrig bli gitt til, blant andre: Best safeguarding practices-nominasjoner, USL-nominasjoner, multinasjonale nominasjoner og nominasjoner fra stater med færrest innskrevne element¹⁵.

Noen forbehold

Fordi tidsperspektivet er langt må en også ta høyde for eventuelle endringer i Operational Directives¹⁶ eller endrete retningslinjer hos Kulturdepartementet/Kulturrådet. I begge tilfeller må en regne med at endringen først og fremst vil gjelde innretningen av RL-listen.

¹⁵ Se dokumentet LHE/19/14.COM/10 i [Overview the 2019 cycle](#), UNESCO

¹⁶ Det kan skje etter innspill fra COM eller Evaluation Body som til slutt kan bli sanksjonert av GA.

Illustrasjon som viser innbyrdes forskjell i antall innskrevne nominasjoner på RL og USL listen og GSP-register. Fra Presskit, UNESCO 2013.

UNESCO sekretariatet har i en årrekke påpekt at kapasiteten deres er i ferd med å sprekke på grunn av den store pågangen av nominasjoner på nettopp denne listen. Etterhvert har bekymringen også nådd ut til medlemsstatene i et stadig videre omfang. Spørsmålet er om de frivillig vil vise måtehold i sin RL-nominering eller om det må strengere tiltak til. De nordiske landene er samstemte i å praktisere et selvpålagt måtehold.

Man kan få inntrykk av at en vellykket nominasjon handler om ekspertise i søknadsskriving. Det vil utvilsomt hjelpe, men en må passe seg for å overse den demokratiske innretningen, som forutsetter et aktivt engasjement fra og involvering av CGI i nominasjonsløpet

Fallgruver

I sin vurdering av nominasjoner er Evaluation body særlig sensitiv overfor – og negativ til - verneprosesser som kan falle under en av merkelappene:

- Kommersialisering. Kulturpraksiser kan være kommersielle, men innenfor en viss grense. Hvor grensen går er et diskusjonsspørsmål.
- Kanonisering – kulturuttrykk skal ikke rangeres på bekostning av andre
- Fastfrysing – en må unngå å legge hindringer i veien for naturlig endring
- Standardisering – en må unngå at mangfold blir til enfold
- Orkestrering – en må unngå å regissere innholdet for å tilpasse det et publikum
- Jeopardization – en må unngå å sette innholdet i eller verdien av et kulturelement i spill, i fare

De to aktuelle listene

Nedenfor er UNESCOs beskrivelse i kortversjon av de to aktuelle listene, The List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding (USL) og The Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity (RL). Søknadsskjemaene til hver av listene referer seg til et sett av kriterier, se hyperkoblinger i teksten.

The List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding (see [criteria](#)) is composed of intangible heritage elements that concerned communities and States Parties consider **require urgent measures to keep them alive**. Inscriptions on this List help to mobilize international cooperation and assistance for stakeholders to undertake appropriate safeguarding measures.

The Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity (see [criteria](#)) is made up of those intangible heritage elements that **help demonstrate the diversity of this heritage and raise awareness about its importance**.

Internett, 20. Mai 2020: <https://ich.unesco.org/en/purpose-of-the-lists-00807>

Forskjeller i søknadsformularene

Det er verdt å merke seg forskjellen i søknadsformularene til henholdsvis USL og RL (se vedlegg 1 og 2). Kriterium R.2 og U.2 skiller seg fra hverandre. De legger vekt på ulike aspekter ved søknaden. Kriteriene er retningsgivende, til en viss grad, for hvilken liste en

velger. Under R.2 skal verneprosessen/nominasjonen begrunnes i et humanistisk perspektiv, under U.2. skal verne- aksjonen/nominasjonen begrunnes i et akutt perspektiv.

RL-nominasjoner

*For Criterion R.2, the States shall demonstrate that ‘Inscription of the element will contribute to **ensuring visibility and awareness of the significance of the intangible cultural heritage and to encouraging dialogue**, thus reflecting cultural diversity worldwide and testifying to human creativity’. This criterion will only be considered to be satisfied if the nomination demonstrates how the possible inscription would contribute to ensuring the visibility and awareness of the significance of intangible cultural heritage in general, and not only of the inscribed element itself, and to encouraging dialogue that respects cultural diversity.*

How could the inscription of the element on the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity contribute to the visibility of the intangible cultural heritage in general (and not only of the inscribed element itself) and raise awareness of its importance?

How would dialogue among communities, groups and individuals be encouraged by the inscription of the element? (..at local, national and international level)

How would human creativity and respect for cultural diversity be promoted by the inscription of the element?

USL-nominasjoner

*For Criterion U.2, States shall demonstrate that ‘the element is in urgent need of safeguarding because its **viability is at risk despite the efforts** of the community, group or, if applicable, individuals and State(s) Party(ies) concerned’.*

Describe the current level of viability of the element, particularly the frequency and extent of its practice, the strength of its traditional modes of transmission, the demographics of its practitioners and audiences and its sustainability.

Identify and describe the threats to the element’s continued transmission and enactment and describe the severity and immediacy of those threats. The threats described here should be specific to the element concerned, not generic factors that would be applicable to any element of intangible heritage.

USL-nominasjonen krever også et tillegg i form av en utarbeidet verneplan samt en enkel risiko vurdering.¹⁷

Sammenliknbare nominasjoner

Til sammen 527 nominasjoner har passert nåløyet til RL-listen og USL-listen (per 2020). Et fåtall av dem kan tjene som eksempler å ta lærdom av ved en nominasjon av tradisjonelle treski.

¹⁷ ... For the List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding, each evaluation shall include assessment of the viability of the element and of the feasibility and sufficiency of the safeguarding plan. It shall also include assessment of the risk of its disappearing, due, *inter alia*, to the lack of means for safeguarding and protecting it, or to processes of globalization and social or environmental transformation.

[Operational Directives](#) (2018), kapittel 1.8

I tillegg er noen nominasjoner merket som Good examples, fordi nominasjonen er gjort, kort forklart, på en forbilliglig måte når det gjelder søknadens tekst og vedlegg. I perioden 2009-2019 har 36 nominasjoner fått et slikt stempel.

RL-nominasjoner

Av 463 innskrevne RL-nominasjoner, er det særlig to som kan tjene som gode læringseksempler: *Shrimp fishing on horseback in Oostduinkerke* (Belgia 2013) og *Craft of the miller operating windmills and watermills* (Nederland 2017). Begge er merket Good examples. Se vedlegg 3

To andre nominasjoner er også sammenliknbare, men med forbehold om at de begge er flernasjonale: *The art of dry stone walling* og *“Blaudruck/Modrotisk/Kékfestés/Modrotlač, resist block printing and indigo dyeing in Europe”*.

USL-nominasjoner

Av 64 innskrevne nominasjoner er det ingen som peker seg klart ut som sammenliknbare med treskipraksis og kunnskap. Mest relevante nominasjoner er: *Black pottery manufacturing process*, (Portugal 2016) og *Produksjon av kubjeller* (Portugal 2015).

Norske nominasjoner – innskrevet eller i prosess

Norge har levert to nominasjoner, som begge er innskrevet: henholdsvis *Oselvar boat - reframing a traditional learning process of building and use to a modern context* (GSP-register 2016) og *Practice of traditional music and dance in Setesdal, playing, dancing and singing (stev/stevjing)* (RL-listen 2019)

Ytterligere to nominasjoner er klarert for vurdering av COM i 2020:

Craft techniques and customary practices of cathedral workshops, or Bauhütten, in Europe, know-how, transmission, development of knowledge and innovation (flernasjonal: Tyskland, Østerrike, Sveits, Frankrike og Norge; GSP-nominasjon) og [Nordic clinker boats tradition](#) (flernasjonal: Norge, Sverige, Finland, Danmark, Færøyene, Åland, RL-nominasjon)

En må regne med at flere initiativ befinner seg på et eller annet planleggingsstadium. Norges Husflidslag, Norsk institutt for bunad og folkedrakt, Noregs ungdomslag, Norsk Folkedraktforum og Studieforbundet kultur og tradisjon har blant annet varslet en kommende RL-nominasjon med den foreløpige tittelen [Den folkelige og allmenne bunadbruken i Norge](#).

Ettersom nominasjoner er basert på initiativ fra folk flest, er det ikke mulig å ha den fulle oversikten over nominasjoner som er påtenkt eller under arbeid.

Del 2 – nå situasjon

Overordnet

I kapitlet presenteres en grovskisse av hva søknadsteksten bør inneholde.

Kapitteloverskriftene referer seg indirekte til søknadskjemaets underpunkter. Innholdet er basert på innsamlet materiale gjennom spørreskjema og intervju.

Hvorfor nominere elementet?

Spørsmålet stilles indirekte under pkt R.2 og pkt U.2 i de respektive søknadsskjemaene (se vedlegg 1 og 2). Spørsmålet er sentralt. En vellykket prosess står og faller på begrunnelsen. Her er noen staltips

- Unngå generelle, *generiske svar* som i prinsippet gjelder alle kulturytringer, f.eks. industrialisering, modernisering av samfunnet
- Unngå nærsynte og «selvopptatte» begrunnelser; der det å få plass på listen blir et mål i seg selv, eller der en overdriver elementets betydning
- Hold fokus på fagdidaktiske begrunnelser: Hvorfor og hvordan er elementet verdifullt?
- Studer begrunnelser i innskrevne nominasjoner merket *Good Examples*
I tilfelle RL-nominasjon: Hvordan kan *innskriving* løfte immateriell kulturarv-tanken som sådan? Hvordan bidrar den til kulturelt mangfold og kreativitet?
I tilfelle USL-nominasjon: Er situasjonen alarmerende eller akutt? *Hvorfor?*

Nedenfor er en «smørbrødtype» av argumenter som er kommet fram underveis i forprosjektet. Listen er et godt utgangspunkt for å gå grundigere inn i drøfting av begrunnelser (se vedlegg 4 og 5).

- Vern av mangfold av praktisk kunnskap om skimaking
- Styrking av naturvennlige/bærekraftige praksiser
- Styrke/formidle lokal kunnskap om natur og klima
- Skape interesse for, øke bevisstheten om urfolks kunnskap i skimaking/bruk av ski
- Aktivere barn og unge
- Skape interesse for løssnøkjøring
- Ta vare på allemannskunnskap i ferd med å forsvinne (f.x. å kjenne til ulike materialkvaliteter og kunne bruke verktøy.)
- Skape interesse for langsomhetens filosofi, konkurranse på opplevelser
- Skape interesse for enkelhetens filosofi: dyrke mangfold, fri seg fra kjøpepress
- Styrke fysisk og psykisk helse gjennom helhetlig mestringsfølelse. Å gå på egne, selvlagete ski gir noe spesielt. Å være i ett med elementene, skapt noe av natur og bruker det i naturen
- Vinterstid er det en hindring å ferdes i skogen pga snø; med ski blir hindringen overvunnet.
- Utforske museumssamlinger - materielle minner krever immateriell kunnskap for å tolkes

Det overordnede spørsmålet (og argumentene) har selvfølgelig nær sammenheng med avgrensning av elementet, se nedenfor. Det gjelder å velge seg et perspektiv, en problemstilling.

Hva er elementet?

(Kfr 1. Identification and definition of the element i søknadsskjemaet.)

Nedenfor presenteres fire ulike perspektiv på hva elementet kan være. De skilr over i hverandre. Noe annet er ikke å vente. Utfordringen er å finne selve kjernen i nå-situasjonen for elementet og la denne kjernen legge grunnlaget for vinklingen av nominasjonen. Vinklingen er grunnleggende viktig for å slippe gjennom nåløyene på veien. Ref Oselvar-nominasjonen der en la vekt på opplæringsarenaen og, den kommende folkedrakt og bunad nominasjonen, der aktørene planlegger å legge vekt på kontekst og ikke håndverket som sådan.

Perspektiv 1: Skimakertradisjonen

Skimakertradisjonen er det overordnede begrepet for hva forprosjektet egentlig dreier seg om. Det er her tanken om en UNESCO-nominasjon startet.

Perspektivet kombinerer treskimaking og bruk og kan handle om å «dyrke» fram en treskikultur med fokus på fortidens kunnskap og praksis, på lange tradisjonslinjer og kulturutfoldelse på historiens premisser.

Ifølge spørrelistematerialet peker tre levende tradisjoner seg ut - tradisjonell skimaking i hhv Telemark, Valdres og Jokkmokk i Sverige.

Perspektivet har visse likhetstrekk med nominasjonen av nordisk klinkbåtbygging, bygging og bruk av Oselvar båten - den siste riktig nok innskrevet i GSP-registeret.

Et spørsmål som umiddelbart melder seg er hva treskimakertradisjonen er. Tenker en RL-nominasjon kan spørsmålet utdypes til: Hvor levende er den? Tenker en USL-nominasjon kan det utdypes til: Hvor akutt er situasjonen?

Se nærmere drøfting under kapitlet USL- eller RL-nominasjon

Lærer og hobbyhistoriker Arne Høyland har lagt ned stort arbeid i å dokumentere skimakertradisjoner på Vestlandet, her et eksempel på den spesielle framtuppen på et par vestlandsski. Foto: Arne Høyland

Perspektiv 2: Treskimaking som allemannskunnskap

Treskimaking eksisterer i spennet mellom enkel og kompleks kunnskap. Den enkle kunnskapen er knyttet til heltre ski og lar seg i prinsippet formidle og videreføre gjennom korte kurs. Den komplekse kunnskapen er knyttet til a) avanserte heltreski (tradisjonelle, regionale heltre ski) og b) laminerte treski¹⁸.

¹⁸ Spørreskjemaet viser enighet om at treskikulturen omfatter både rene heltreski og laminerte treski

Å fokusere på treskimaking som allemannskunnskap – forstått som enkel kunnskap - kan underbygges på flere vis. Den ...
 ... er i pakt med fortidig samisk – og norsk - tradisjon
 ... er i pakt med et nåtidig norsk selvbilde: Å klare seg selv, være skapende, selvhjulpen og selvstendig
 ... kan gi en mestringsfølelse og et potensielt momentum i å stimulere interessen for de fortidig, avansert treskikultur
 ... kan bidra til økt bevissthet om miljømessig bærekraft
 ... fordi treskimaking spenner fra det enkle til det komplekse har den en iboende pedagogisk kvalitet

På den annen side vil en slik vinkling snevre inn aktørgruppen, det vil si CGI. Flere avanserte skimakere og brukere kan falle utenfor. En står i fare for å underminere tyngden i verneprosjektet ved å snevre inn gruppen av mulige og potensielt viktige støttespillere.

1,2:Fra tømmer til ski. 3:Snitt bilde av laminert ski limt sammen av opptil 6 ulike tre kvaliteter, produsert ved Rustad skifabrikk 2019. Fra dokumentasjonsfilmen *Et siste par Rustad ski*, Norsk håndverksinstitutt 2019

Perspektiv 3: Naturfilosofi

Perspektivet handler om treskimaking og bruk som en måte å dyrke verdien av fri natur på. Det er et her-og-nå fokus der en kan rette oppmerksomheten mot universelle, humanistiske verdier som bruk av allmenningen og allemannsrett, naturens egenverdi og utfoldelse på naturens premisser, samt opplevelse og dannelselse.

Perspektivet handler om egenverdien av en kulturpraksis, ikke om praksis som begrunnelse for noe, slik bærekraft argumentet kan tolkes som. Ettersom formidling og overføring av «knowhow» står sentralt i konvensjonen, kan det være fristende å kalle perspektivet et «snowhow»-perspektiv

Treskitradisjoner handler også om å spille på lag med naturen. Foto: Ski- og skimakerforeining

Perspektiv 4: Bruk og ferdigheter

Perspektivet handler om flere komponenter. Bruk av ski utenfor det preparerte løypenettet, i løssnø, i gammel snø i skogen, i kronglete terreng etc. Tradisjonelt har bruken vært knyttet til jakt, reindrif og transport og det som kan kalles karstykker eller en uskyldig kappleik mellom karer. Det handler om å vise ferdigheter først og fremst i kroppsbeherskelse.

Fokuserer en på ferdighet og lek utvides perspektivet lett mot snowboard miljøet og bruk av Randonne ski. Det er ikke dokumentert i spørreundersøkelsen at disse miljøene er en trussel mot tradisjonelle treski praksis. Kanskje heller brødre i ånden, som deler en vilje til å gå utenfor løypene og en fryktløs skikultur. Miljøet bidrar til å sprengre grenser, skape variasjon, mangfold og lek i snøen.

Sport og idrettsaktiviteter faller utenom.

Sirkelen sluttet? Moderne skibruk krever tradisjonelle skiferdigheter. Foto: Ski- og skimakerforening

Hva er trusselbildet?

(Kfr 3. *Safeguarding measures* i søknadsskjemaet.)

Generelt

Skianlegg som ikke er tilpasset bærekraftig utvikling

Klimakrisen med villere, våtere og varmere vær gjør skisesongen mer uforutsigbar

Industriell produksjon av skityper og normering av disse

Noen innspill direkte fra spørreskjema:

... Det er truet av at alt kan kjøpes.

... etterspørselen er lav, prisen høy

... moderne ski har en «universell utforming»

... manglende bestillerkompetanse og markedskompetanse (bruker og selger)

... Teknisk produksjons kompetanse er mangelfull. Noen har maskiner som de kan flyte på, ref Tegsnes skifabrikk

... Den moderne og travle levesettet med oljebaserte produkt er litt av trusselen, med mangel på kunnskap blant mediafolk og folk flest om skogbruk, materialbruk, materialkvaliteter, verktøybruk, handverksteknikkar, tilverking og bruken av treski

Hvem er aktørene?

(Kfr pkt C, samt 1, 3 og 4 i søknadsskjemaet.)

Community, groups or, if applicable, individuals (CGI) som det heter i konvensjonen, er fundamentet for en søknadsprosess¹⁹. I praksis er det snakk om et kjernemiljø, med ringer av personer og grupper i videre og videre sirkler. De kan være koblet sammen på grunn av generelt interessefelleskap og/eller næringsfelleskap.

¹⁹ How have communities, groups or individuals been involved in planning the proposed safeguarding measures ... pkt 4 i søknadsskjema

Sentrale spørsmål i en søknads prosess vil være: Hvem er kjernemiljøet? Hvor stort er det? Hvor aktive? Hvor samlet?

Forprosjektet gir grunnlag for noen foreløpige svar, delt inn i CGI, institusjoner og NGOer. Noen er kontaktet, noen ikke. Liste med navn og kontaktinformasjon finnes hos Skimakerforeningen eller undertegnede.

- 40 CGI
- 12 institusjoner
- 2 NGO
- I tillegg medlemmer av Skimakerforeningen
- Deltakere på skimakerkurs

Listen er samlet inn usystematisk og ikke-kvalitetssikret. Den antyder et minimum av potensielle støttespillere. Ved å trekke samisk treskikultur inn i søknaden, vil listen kunne utvides.

Hva er tidligere, nåværende og planlagt tiltak for vern?

(Kfr 3. *Safeguarding measures* i søknadsskjemaet.)

Et sentralt punkt i begge søknadsskjemaene gjelder tidligere, nåværende og planlagte tiltak for å ta vare på og synliggjøre elementet. Spørreskjemaet viser en lang rekke tiltak, som enten er gjort eller kan gjøres.

Tidligere og nåværende tiltak

- Skimakerkurs (per nå 3,5 – 4 dager), å lage sine egne ski, åpne kurs eller del av et studium (Universitetet i Sørøst Norge: friluftsliv, tradisjonskunst, design, estetiske fag) folkehøgskoler
- Innovasjon – Endre Hals, designer, utviklet et nytt konsept, skreddersøm av ski, maskinell produksjon, men en og en ski, tradisjon tro: baserer seg på tradisjonell forståelse og tenkning i å lage ski
- Kunstprosjekt: Oslo interkulturelle museum, utstillingsåpning 20. februar, samarbeid TA og pakistansk/eng kunstner, inspirert av Nansen, charpai – asiatisk dagseng påmontert sledemeier. Skibruk inviterer til lek, hånd i hanske med kunstneriske konsept. Tønneprojektet – tønna satt sammen av tønnestaver=ski med bindinger for barn
- Sosiale medier: Ski- og skimakerforening, Arne Høylands blogg (Osterøy)
- Filmmedier: Torje Bjellås, fra Nrk Sogn&Fjordane, Micke Sundberg (Østersund) Att berast av snøen
- Utlandet: Ingen konkrete kontakter, men Nortfolk folkehøgskole har kurs, Nils Karsson sterkt engasjert i Altay skikultur
- Konferanser: Skiforskerkonferansen hvert 4. år, større møter, samlinger
- Vinterleikene Beitostølen – i gang med å samle tidligere deltakere på lek og på kurs
- Foredrag ved Thomas Aslaksby
- Valdres, Voss og Fosen folkehøgskoler har hatt tilbud om skimaking. Også en innenfor Steinerfilosofi, Hurum
- Fra 1972 kursvirksomhet for skoleverket, fjellredningstjenesten og Forsvaret

- Mediekampanje for treski (Morgedal 1981, Hemsedal 1982)
- Merke for "Treskiens Venner" brukt aktivt ti – femten år
- Forsvaret ga først opp treskiene for en ti års tid siden, da alle andre. NATO-allierte som deltok i øvelser i Nord-Norge, hadde skaffet seg plastski. Troppeprøvene viste hele tiden at treski (fra Landsem, senere Åsnes) passet best for bruk i Forsvaret
- Den internasjonale Telemarkfestivalen, Morgedal i perioden 2006-2010. Eit viktig element var å vise fram skimaking og la folk køyre med treski i dei same løypene som Sondre hadde bruka 150 år tidlegare. Arrangementet blir prøvd relansera vinteren 2021 med Vatnelian og backcountry som utgangspunkt. Testing av treski vil vera naturleg
- ein instagram-konto som er meint å nå ut til interesserte. Framvisning av treski av den moderne typen
- Promoteringsfilmer på fjernsynet
- Norsk håndverksinstitutt filmer og prosjekter
- Hestefølge fra Dalarna i Sverige til Røros
- Några folkhögskolor som har friluftsliv och hantverk på schemat gör en del för att synliggöra och bevara hantverket. B.I.a Sjöviks folkhögskola utanför Avesta
- Friluftsledarkursen har där varje år en veckas skidhantverk där man får prova på att tillverka ett par helvedsskidor. Man gör också veckolånga turer där egentillverkade skidor och annan egentillverkad utrustning används
- Dyrkolbotn leirskule hadde ei stor samling med treski som leirskuleelevane kunne låna og nytta under opphaldet
- Treskifestival i Stryn. Oktoberfest-stil
- Treskifestivalen på Skotterud
- Friluftslivstudie linjer: NIH fra 1972, senere lærerhøgskolene i Volda, Elverum, Levanger og Hamar), distriktshøgskoler (Bø og Volda) og i folkehøgskolene Hallingdal, Seljord, Akademiet i Rauland, Hardanger
- Studentgruppe ved HiT, laget ski, gikk fra Morgedal til Holmenkollmuseet (dokumentasjon mangler)
- Å lage ski på sløyden, 30 – tallet, selvbergings ideologi (ref opptegnelser fra Skid och friluftsförbundet)

Forslag til tiltak

- Media: NRK, TV2, Harvest – et nettbasert magasin med særlig fokus på naturopplevelser m.fl.
- Den kulturelle skolesekken
- Kurspakke på hotell
- Kurs i impregnering og smøring av treski
- Utforskning/utprøving av regionale skityper, eksemplevis den lokale vestlandstypen typen med naturvaksen bøy
- Revitaliserings tiltak: 1) Gjenoppta diskusjonen – hva er best med tanke på gli: eik? alm?, bjørk, furu, gran? 2) Jeger og fisk foreninger; 3) Håndverksforeninger; 4) Husflidsforeninger
- Videreutvikling av Morgedal konseptet, treskifestival. Skileik der folk kjem i eldre klede og dei treskia som ligg rundt omkring. I tillegg sjølvsagt å ha ein del å låne.

Aktivitetar vil vera leik og moro på ski som ølbollerenn, hopp og uvyrdslåmir. ... Skimakarkurs. Lag dine egne ski og bli med på tur

- En vag ide om å lansere en heltremodell under EVI-flagg
- Bruke profesjonelle filmmiljø innen feltet til å skape større interesse og blest om treskikulturen. Filmselskapet Field production er et eksempel. De har fotfeste i snowboard og freestyle skikjøring og har spesialisert seg på «inspirerende, innovativ og fryktløs utendørs film produksjon», som de selv skriver
- Flere tradisjonsmiljø har merket seg at det er mange likhetstrekk mellom dans og håndverk. Det handler om rytme og balanse, om å finne «melodilinjen» med mer. Lar denne innsikten seg på noe vis bruke til å skape større interesse og blest om treskikulturen?

Del 3 – Veien videre

Overordnet

Er det verdt alt arbeidet? Hva får en igjen? Hvorfor kaste seg ut i en omstendelig og kronglete prosess når det er flere usikkerhetsmomenter knyttet til resultatet:

- 1) En risikerer at nominasjonen blir avvist
- 2) Kulturuttrykket og fellesskapet rundt det får en ny status, men ikke kan regne med økonomiske midler
- 3) Det er vanskelig å trenge gjennom lydturen til media, selv om de så smått begynner å skjønne verdien av immateriell kulturarv begrepet.
- 4) Det er neppe noen snarvei inn til norske kulturmyndigheter for å legge press på dem

Punktene over er malurt i begeret. Immateriell kulturarv er en relativ størrelse, og «enda mer» på nasjonalt nivå. Hva som defineres og verdsettes er avhengig av mange faktorer (se Hva forventes av statsparten, s 11). Likevel!

Det er prosessen som gir en lønn for strevet. Prosessen bygger selvfølelse, identitet og samhold blant aktørene og bidrar til å synliggjøre kulturarven og gi den status. I et videre perspektiv åpner prosessen og til slutt nomineringen for kontakt med beslektede miljø over landegrensar.

Bildet viser feiring etter kapproing i samband med Ólavsøka (Olsokfeiringen)) i Torshavn, Færøyene. Fotograf er Jan Herman Hansen, Færøyene.

Det synes å være en gjennomgående erfaring fra mange av miljøene som har kastet seg ut på dypt vann og gjennomført et nominasjonsløp. Innledere på et [seminar](#) som var viet temaet (i nettverket Nordic and Baltic good practices of safeguarding Intangible Cultural Heritage, 2019), ga tydelig uttrykk for dette synet. Seminaret kan oppsummeres med en lett omskriving av Mahatma Gandhis refleksjoner om fred: Veien fram er like viktig som målet.

Tilbakemeldingen og rådene fra Kulturrådet er også verdt å ha in mente i en videre prosess, her i form av et lett redigert referat fra orienteringsmøtet høsten 2018 mellom representanter for Ski og skimakerforeningen og Kulturrådet:

- Nåløyet for å bli nominert er trangt
- Gå grundig gjennom begrunnelsene for en nominasjon. Hva er målet? Kan målet nås på enklere vis?
- Kan det være andre måter å arbeide på som sikrer vern og videreføring av kunnskapen?
- Samarbeid/nettverksbygging og prosjektarbeid som løfter kunnskap og bevissthet hos ulike grupper (...er viktig)
- Uansett om en bestemmer seg for å gå videre med nominasjonsforslag – bruk prosessen som en bevisstgjøring og kunnskapsbygging i ulike miljøer
- Ingen automatisk økonomisk gevinst i å stå på en UNESCO-liste
- Lag planer for videre arbeid om man blir nominert/om man ikke blir nominert
- Nåtidsperspektivet er viktig

Redigert referat fra møte med Kulturrådet 2018

Tre spørsmål er viktige å ta stilling til: Nasjonal eller flernasjonal nominasjon? Hvordan definere elementet? RL- eller USL nominasjon?

Nasjonal eller flernasjonal nominasjon?

Flernasjonale nominasjoner etterspørres fra UNESCO-hold fordi det er i tråd med konvensjonens ånd. Kulturarv og kulturuttrykk følger ikke nasjonale grenser. Treskitradisjonen er et godt eksempel på det.

På et webinar nylig meldte Helena Drubna (UNESCO sekretariatet) om at flernasjonale nominasjoner øker. Hun ser samtidig en tendens til at statsparten blir den dominerende aktøren på bekostning av utøvermiljøene.

Det er en bekymringsfull utvikling i lys av konvensjonen. Den nordiske og flernasjonale nominasjonen Nordic clincker boats tradition er heldigvis et eksempel på det motsatte. Aktørene fikk skryt på samme webinar for et forbilledlig folkelig engasjement underveis. Til sammen syv land og selvstyrte landområder er med i prosessen (Finland, Åland, Sverige, Danmark, Færøyene, Island og Norge). Nominasjonen har vært forankret grundig blant utøverne selv. Alle statspartene har signert søknaden²⁰.

²⁰ Søknaden ligger til behandling i UNESCO-systemet og er ventet å bli lagt fram på 16.COM, november/desember 2021.

Forbundet KYSTEN ved Tore Friis-Olsen har stått i spissen for arbeidet. Flernasjonale nominasjoner er krevende, men verdt det, konkluderer han. (Se vedlegg 6)

Å-være-i-samme-båt, i dette tilfelle medlemmer og venner av Forbundet KYSTEN. Foto: Forbundet KYSTENS informasjonsmateriell.

Nominasjonen var krevende, mye på grunn av utfordringen med å forholde seg til mange statsparter. Implementeringen av konvensjonen var på ulike stadier i de aktuelle landene og prosedyrer for denne typen nominasjoner manglet. Den situasjonen er bedre etter at Forbundet KYSTEN har gått opp en løype.

Nedenfor er en enkel status over implementering av konvensjonen i relevante land og selvstyrte områder samt en oversikt over mulige støttespillere/døråpnere på grasrotnivå.

Norge

Kulturrådet forvalter konvensjonen på vegne av Kulturdepartementet. Koordinator er Hildegunn Bjørgen

De er tydelige på: 1) Måtehold i å nominere kulturuttrykk på internasjonale lister. 2) Prioritering av: a) Hvite felt, dvs gamle og nyere minoriteter og urfolk, og b) styrke det frivillige feltet, dvs NGOer.

Sameland

Sametinget forvalter konvensjonen på vegne av Kulturdepartementet. Kontaktperson er Siri Wernberg.

Sametinget og sameorganisasjoner ser så langt ut til å ha holdt seg passive til 2003-konvensjonen (trolig fordi de har andre konvensjoner og dokumenter som ivaretar deres sak og som de er fortrolige med). I fjor høst ble det holdt en workshop nettopp for å gjøre dem kjent med UNESCO konvensjonen.

Sametinget er spurt per mail om deres holdning til konvensjonen og om eventuelle miljø og organisasjoner som kan være støttespillere for en nominasjon av treskitradisjonen. Så langt er ikke svar mottatt.

Samarbeid med samene vil styrke en nominasjon vesentlig. De har fra «tidenes morgen» vært sentrale i utvikling av treskitradisjonen – både kunnskap og praksis. Samisk kunnskap og praksis i treski har vært underkommunisert til fordel for den norske tradisjonen (Bitustøyl 2020).

Utfordringen er at miljøet er spredt og tilfeldig. Det er vanskelig å finne en levende tradisjon. Ved eventuelt samarbeid om nominasjon må den samiske delen trolig vinkles mot revitalisering.

Støttespillere/døråpnere

Personer som er kontaktet eller kan være viktige døråpnere. Se også Liste med navn og kontaktinformasjon hos Skimakerforeningen over flere potensielle støttespillere.

Siri Wernberg, Sametinget
Hartvik Birkely, skihistoriker
Thomas Aslaksby, skimaker
Kjell Bitustøyl, historiker

Sverige

Koordineringsansvarlig, koordinator Annika Sjøberg

Institutet för språk och språkminnen forvalter konvensjonen på vegne av Kulturdepartementet. Kulturdepartementet har gitt uttrykk for en restriktiv holdning til internasjonale nominasjoner, men har de siste årene likevel signert to nominasjoner: [Land-of-Legends programme, for promoting and revitalizing the art of storytelling in Kronoberg Region](#) på GSP-registeret (innskrevet 2018) og Nordic clincker boats tradition på RL-Listen. Gode erfaringer med begge nominasjonene etter sigende, kan gjøre departementet mer velvillige overfor især flernasjonale, nordiske nominasjoner.

Tradisjonell treski – kunnskap og praksis er ikke meldt inn i den svenske fortegnelsen.

Sjöviks folkhögskola i Nord-Sverige har tidligere hatt tilbud innen treskimaking og praksis, men tilbudet er per nå avviklet.

Det kan være håp om å finne lommer av levende treskikultur blant samer på denne siden av kjølen, ref kontaktlistene under (Bo Østergren og Samisk utbidningscenter).

Støttespillere/døråpnere

Personer som er kontaktet og viktige støttespillere. (Se også liste med navn og kontaktinformasjon hos Skimakerforeningen over flere potensielle støttespillere).

- Nilsson, Tomas, [Tegsnäs ski](#), Granö, Västerbotten. Skifabrikk som produserer laminerte (?) ski.
- Sundberg, Micke, Østersund i Jämtland. Produsent for filmen "Att bäras av snö", slippes trolig vinter 2021. Filmen dokumenterer mangfoldet av ski og skiteknikker,

men ingen skimaker med direkte link til «farfars kunnskap», som han selv uttrykker det.

- Östergren, Bo, Jokkmokk i Lappland. Framstiller heltre ski under navnet [Taigaskidan](#). Profilert kulturbærer innen skimaking og en mulig døråpner i samemiljøet. Virksomheten synger på siste verset på grunn av høy alder.
- [Samernas utbildningssenter](#), Jokkmokk i Lappland. Det var tilløp til praktiske tilbud i skimaking og tradisjon på senteret for «en tid tilbake», men ikke resultert i noe konkret.

IKA status Finland

Koordineringsansvarlig er National Board of Antiquities/Leena Marsio

Implementeringen av konvensjonen later til å ligge et hestehode foran andre nordiske land. Myndighetene fører en ambisiøs og proaktiv politikk. Det ser ut til å ligge et noenlunde bredt, folkelig engasjement bak fortegnelser og til en viss grad også – internasjonale nominasjoner. Nominasjonen *Sauna culture in Finland* er klar for framlegging på neste COM-møte.

Tradisjonell treski – kunnskap og praksis er ikke meldt inn i fortegnelsen, men interessen bør være tilstede. To innmeldte elementer er knyttet til henholdsvis tradisjonell lek i og med snø og til «off-track» skirenn.

Støttespillere/døråpnere

Personer og organisasjoner som kan være støttespillere/døråpnere. Det er opprettet kontakt med alle unntatt skifabrikkene.

- Treskifabrikkene Ski Factory Erkki Ylönen, <http://suksitehdasyloinen.fi/yritys.html> og Ski Factory Tmi Esko Vilminko, <https://www.vilminkosukset.fi/>
- Off-track Skiing World Championship, <http://www.umpihankihiihto.pudasjarvi.fi/english/index.php>
- Protect Our Winters, POW – en internasjonal organisasjon, med forgreninger til bl.a. Norge og Sverige <https://www.protectourwinters.no/>
- Loimaan perinnesuksiyhdistys. En skihistorisk organisasjon som blant annet arrangerer skirenn med historisk vri.
- Harri Nymann – fasilitator for immateriell kulturarv nominasjon knyttet til lek i og med snø https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Playing_in_the_snow

Oppsummering

Argumentene for flernasjonale nominasjoner er flere:

- Forbundet KYSTEN er en viktig stemme. De konkluderer med at prosessen er krevende, men verdt det.
- Flernasjonale nominasjoner er i pakt med konvensjonens idegrunnlag
- Koordinatorene i Norge, Sverige og Finland samarbeider nært og er tro mot konvensjonens ideer, som blant annet kommer til uttrykk gjennom samarbeid på tvers av landegrensene. Det er derfor grunn til å vente større velvilje for en flernasjonale enn en nasjonale nominasjoner.

Hva er elementet?

I del 2 er det redegjort for fire vinklinger av elementet: Perspektiv 1 Skimakertradisjonen, perspektiv 2 – Treskimaking som allemannskunnskap, perspektiv 3 – Naturfilosofi og perspektiv 4 – bruk og ferdigheter.

Perspektivene fletter seg inn i hverandre. De vil alle kunne fungere som delperspektiv i en nominasjon. Men som understreket i samme kapittel, vinklingen er viktig for det endelige resultatet.

Perspektiv 3, naturfilosofi, skiller seg positivt ut. Vinklingen er interessant og til dels overraskende fordi den fokuserer på kontekst og ikke håndverket i seg selv. Samtidig kan en krysse av for flere av konvensjonens prioriterte eller særskilt vektlagte verdier: økologisk bærekraft og naturveiledning for barn og ungdom og et samtidsperspektiv som også urfolk kan kjenne seg igjen i.

Det faktum at tradisjonsmiljøene er spredte og spinkle i både Norge, Sverige og Finland, er nok et argument i favør av perspektiv 3 på vektskålen.

Oppsummering

I denne delen av prosessen anbefales det å velge et naturfilosofisk perspektiv, uttrykt gjennom det nyskapende begrepet «Snowhow».

RL- eller USL nominasjon?

Elementet har likhetstrekk med båtbyggertradisjoner og flere andre tradisjonelle kulturuttrykk. Kulturarven er under press som et resultat av modernitetsprosesser i samfunnet. Nå-situasjonen kan grovt oppsummeres som

- Det er få skimakere som ivaretar treskimakertradisjonen, som spenner over både enkel og kompleks håndverkskunnskap.
- Et regionalt mangfold er redusert til et tilfeldig og smalt utvalg av skityper.
- Samtidig har skimakertradisjonen utviklet seg over tid og er i fortsatt utvikling, slik konvensjonen forutsetter
- Selv om mangfoldet er redusert, holdes fortsatt dialekter i hevd
- Flere miljø har sans for og bruk for treskiens funksjonelle kvaliteter – eksempelvis jakt- og friluftsmiljø
- Ferdigheter er felles - moderne og tradisjonell skibruk
- Deler av gårdsdagens tradisjoner er godt dokumentert gjennom blant annet film, foto, bøker og lar seg rekonstruere/revitalisere innenfor rimelighetens grenser
- Revitalisering inngår som en vernestrategi innenfor konvensjonen
- Treskimaking har en iboende pedagogisk kvalitet fordi framstilling spenner fra det enkle til det komplekse
- CGI er utydelig, og tilfeldig sammensveiset
- CGI er ikke avhengig av elementet for å overleve sosialt eller økonomisk

Argumentene kan vektes ulikt avhengig av hvilken liste en vurderer. Det finnes ingen klare kriterier for å vurdere om en kulturarv er akutt truet eller ikke. Til syvende og sist er det statspartens skjønn og holdning til immateriell kulturarv som avgjør. Se også s For nordiske statsparter er det grunn til å tro at følgende argumenter vil farge deres vurdering av en USL-nominasjon.

- Det finnes kun et fåtall innskrevne nominasjoner fra Vest-Europa, som er det kulturgeografiske område det er naturlig å sammenlikne seg med
- De innskrevne nominasjonene er alle knyttet til regionale tradisjoner der marginale grupper utgjør tyngdepunktet
- Det er ingen jevn pågang av denne type nominasjoner fra Vest-Europa
- Det er vanskelig å se for seg at Kulturdepartementet eller Kulturrådet vil prioritere å løfte fram treski-tradisjonen blant alle andre tradisjonelle kulturelementer som hver for seg kan «rope om» hjelp for å overleve i en moderne tid.

I et [innlegg](#) på siden til The Nordic and Baltic network on Intangible Cultural Heritage er det stilt flere spørsmål knyttet til en USL nominasjon:

Når er situasjonen akutt?

Er mekanismen forbeholdt ikke-industrialiserte/ikke-vestlige land?

Er det upassende å melde inn en USL nominasjon fra et rikt, moderne land?

Er det upassende ordbruk å kalle skimakermiljøet en minoritet?

Er en dramatisk reduksjon av utøvere et argument i seg selv for en USL-nominasjon?

Innlegget er hyppig lest og likt, men fikk få konstruktive svar. Et direkte svar ga uttrykk for at det ville være spennende å se om en statspart ville være modig nok til å signere en slik nominasjon

Oppsummering

På bakgrunn av gjennomgangen av USL- og RL prosesser i UNESCO systemet (s.16-18) og argumentene over, anbefales en RL-nominasjon fordi

- En USL-nominasjon vil neppe gi saken et større moment. Det er stor fare for at nominasjonen kan bli et blindspor.
- Utover punkt 2 i RL- og USL-skjemaene er skjemaene like. Med tanke på den tekniske siden av søknadsskrivingen, medgått tid, er det neppe noen nevneverdig forskjell på de to skjemaene. De er begge to like komplekse og krever skjerpet formuleringsevne.

Hvordan gå videre?

Med utgangspunkt i rapporten anbefales følgende veikart:

Seminar

Arrangere et seminar om *Tradisjonelle treski – levende kunnskap og praksis?* etter vinteren 2021 for å lodde stemningen for en nominasjon, og diskutere veivalg for vinkling av søknad, valg av liste, strategier for kapasitetsbygging og finansiering av et nominasjonsløp med mer.

Kapasitetsbygging

Se liste over forslag til tiltak, s. 25. Det er grunn til å vente at kapasitetsbygging som metode har en god klang hos finansieringsinstitusjoner

Nettverkssamarbeid

Den Norsk Turistforeningen, Sametinget, miljø organisasjoner, institusjoner (museum, høyskoler og universitet)

Finansiering

- Film, reisebudsjett, skrivearbeid er ikke regnet på
- Dugnad
- Offentlige stiftelser, kommuner og fylkeskommuner, den norske UNESCO kommisjonen, Kulturrådet, Fritt ord m.fl.

Del 4 - Ressurser

- [ICHNGO forum](#) – internasjonal organisasjon for akkrediterte NGOer
- [Nordic safeguarding practices](#) nettsted for utveksling av gode vernepraksiser i Nordiske land
- [The Nordic and Baltic network on Intangible Cultural Heritage](#) Ressursgruppe på Facebook som arbeider for å styrke implementering av 2003-konvensjonen i Norden
- Sametinget. Kontaktperson: Siri Wernberg
- [Kulturrådet](#). Kontaktperson: Hildegunn Bjørgen
- UNESCO akkrediterte NGOer i Norge
- Fortegnelsen [Immateriellkulturarv.no](#)
- [UNESCOs nettside om immateriell kulturarv](#)
- [Aide memoires](#)
- Best examples. Hvert år framheves nominasjoner som gode eksempler på søknadsprosesser <https://ich.unesco.org/en/lists&exemplary=1#tabs>
- [Den norske UNESCO kommisjonen](#)

Et lite utplukk av film

- Et enkelt Google søk gir lenker til et stort antall filmer på nettet, som løselig kan deles inn i følgende grupper: kulturhistoriske filmer, Norden, nyere filmer om skimaking og skiopplevelser knyttet til løssnøkjøring, i Norden og verden for generelt (Amerika)
- Skimakeren i Morgedal , 1975 https://www.youtube.com/watch?v=Z5_A_ZF4tWo
- *Saum av hudsko* – ref film laga av Øystein Kostveit
- *Norwegian wood*, nederlender, 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=08WWfwXOj7g>
- *Lørdagsrevyen, 4. april 2020*, <https://tv.nrk.no/se?v=NNFA02040420&t=2040s>
- <https://tv.nrk.no/serie/norge-rundt/2019/DVNR04001619#t=13m4s> (Torje

Prosjekter

- **Samesløjdstiftelsen og Duodjeinstituhta:**
- Vätnoeh prosjektet, 1998-99. Kontaktpersoner: Susanne Lyngman, Nils Ove Gustafsson, Bengt Åke Mattias Jåma (produsent). Kurs i treskimaking og film var noen av sluttproduktene
«Skidor av björk», del 1 og 2
https://www.youtube.com/watch?v=X0Nzlk-O_lc del 1
<https://www.youtube.com/watch?v=I0Ucm2JHjsg> del 2

Norsk Håndverksinstitutt:

- Skimaking i Øvstedal, 2001: Delrapport 1 og 2.

Det finnes tilgjengelig materiale fra dette prosjektet. Nærmere opplysninger kan fås ved å kontakte Håndverksinstituttet på e-post

- *Skimaking i Morgedal* <https://handverksinstituttet.no/Databaser/Soek-i-prosjektdatabasen?pid=34>. Dokumentert på film, som viser skimaking fra hel furustokk til ferdige ski. Tradisjonsbærer er Aasmund Kleiv sammen med fagpersonene Tarjei Gjelstad og Terje Haugen. <https://www.youtube.com/watch?v=pZuOgvtNT4>
- *Skimaking på Utne i Hardanger, 19* <https://handverksinstituttet.no/Databaser/Soek-i-prosjektdatabasen?pid=272>.
- *Norsk skimakertradisjon, 2020*, <https://handverksinstituttet.no/Databaser/Soek-i-prosjektdatabasen?pid=288>. Dokumentert på film: Et siste par treski, 2020 <https://www.youtube.com/watch?v=kwp1TIFY3vM>

Finland

- Winter games in english

Blogg

<http://vestnorskeski.blogspot.com/>, lastet ned februar 2020

<http://skiworld.name>

<http://www.woodenskis.com/>

<http://skiinghistory.org/>

<http://www.holmenkollen.com/Skimuseet>

Sosiale medier

- [Instagram](#)
- [Facebook](#)
- <https://www.facebook.com/Ski-og-skimaking-1473213389390108/>

Litteraturliste

Et lite utvalg av litteratur med direkte relevans til forprosjektet og en eventuell nominasjon

Bitustøyl, K. (2020). "Samane og skikulturen - kva er typisk for sørsamisk skiutstyr?" *Åarjel-saemieh, årbok dfor Saemien Sijte* 13.

Bjørkholm, Johanna (2011). Immateriellt kulturarv som begrepp och process, Åbo Akademis förlag
Bjørkholm, Johanna. The World Heritage Convention and Intangible Cultural Heritage, Prezi presentasjon lastet ned 6. Juni 2020

Blake, J. (2006). Commentary on the 2003 UNESCO Convention on the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Leicester, Institute of Art and Law.

Blake, J. (2019). "Engaging «Communities, Groups and Individuals» in the International Mechanisms of the 2003 Intangible Heritage Convention. International Journal of Cultural Property 26: 113-137

Blake, J and Lucas Lixinski, red (2020). The 2003 UNESCO Intangible Heritage Convention - A Commentary, Oxford University Press.

- Falk, E., et al. (2013). Leve kulturarven! Trondheim, Museumsforlaget.
- Farlund, Nils: Ytringer i den faste spalten *Mestre fjellet* i Magasinet UTE
- Høyland, Arne (2013): På sporet av vestnorsk skihistorie.
- Jacobs, Marc (2018): Never alone: communities.
“CGIs” and “heritage communities” as antifreeze for UNESCO’s 2003 Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage. I Northwestern Journal of Ethnology
- UNESCO (2018). “Operational Directives” in Basics Texts of the 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. UNESCO.
- Velure, Magne (2013). «Kunnskap som kulturarv» i Leve kulturarven! Trondheim, Museumsforlaget
- Report on the Workshop on Sámi Intangible Cultural Heritage, lastet ned mars 2020
<https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/sami-intangible-cultural-heritage-2020>
- Samisk ordliste snø, lastet ned 3. februar 2020
- <https://no.wikipedia.org/wiki/S%C3%B8rsamer>
 - <https://aajege.no/portfolio/tjoejkedh-ga-pa-ski/>
 -

Vedlegg

1. Søknadsskjema RL – nominasjoner
2. Søknadsskjema USL – nominasjoner
3. Relevante nominasjoner å sammenlikne seg med
4. Spørreskjema v 4.0
5. Oppsummering svarskjema
6. Refleksjoner om flernasjonale nominasjoner